

Auteursrechtelijke bescherming van toegepaste kunst: de conclusie van Advocaat-Generaal Szpunar in de zaak C-580/23 ('Mio')

Context

Op 21 september 2023 stelde het Zweedse Octrooi- en Merkenhof ('**OMH**') prejudiciële vragen aan het EU Hof van Justitie ('**EU HvJ**'). Het wenst verduidelijking over de toepassing van het begrip 'werk' in de zin van Richtlijn 2001/29/EC (de 'InfoSoc Richtlijn') in de context van toegepaste kunst.

De verwijzing kadert in de zaak *Mio*, met als centrale vraag of de 'Palais'-tafels, ontworpen door de eiser, als auteursrechtelijk beschermde werken kunnen worden aangemerkt. Meubelretailer Mio bracht immers soortgelijke tafels op de markt, en betwist dat zij daarmee inbreuk maakt op een dergelijke bescherming van de 'Palais-tafels'.

Gelijkaardige omstandigheden gaven aanleiding tot prejudiciële vragen in de zaak *Konektra*, die voor de behandeling voor het HvJ bij *Mio* werd gevoegd.

Juridische achtergrond

Het HvJ verduidelijkte in het arrest *Cofemel* dat voor alle categorieën van werken – waaronder ook voorwerpen van toegepaste kunst - dezelfde geharmoniseerde originaliteitstoets geldt.

Voorwerpen van toegepaste kunst bevinden zich echter op de grens tussen 'zuivere' kunstwerken en gewone gebruiksvoorwerpen. Dat brengt moeilijkheden mee voor de nationale rechters. Hoe verhouden de model- en auteursrechtelijke beschermingsregimes zich tot elkaar, wanneer zij op eenzelfde object kunnen worden toegepast?

In het arrest *Brompton Bicycle* preciseerde het HvJ dat een werk ook 'oorspronkelijk' kan zijn in de zin van het auteursrecht wanneer de vorm is ingegeven door technische overwegingen, mits dat de auteur niet verhinderde om zijn/haar persoonlijkheid daarin te reflecteren als een uitdrukking van zijn/haar vrije en creatieve keuzes. Voor auteursrechtelijke bescherming moet de auteur daarbij niet alleen alternatieve mogelijkheden hebben gehad, maar moet deze bij de keuze ook zijn/haar creatieve vermogen op originele wijze tot uitdrukking hebben gebracht.

Het OMH vraagt zich af welke factoren het (niet) in rekening moet nemen bij de beoordeling of een voorwerp van toegepaste kunst de persoonlijkheid van de auteur reflecteert in de zin van het auteursrecht. Daarnaast rijst de vraag welke graad van gelijkenis vereist is tussen het beweerd inbreukmakend object en het beschermde werk, om een inbreuk vast te stellen.

Op 8 mei 2025 legde Advocaat-generaal ('AG') Szpunar zijn conclusie neer in *Mio*, waarin hij op deze vragen ingaat.

Geen regel-uitzondering-relatie

AG Szpunar bevestigt nogmaals dat er geen 'regel-uitzondering-relatie' bestaat tussen model- en auteursrechtelijke bescherming. Bij de originaliteitstoets van werken van toegepaste kunst worden geen hogere eisen gehanteerd. De onduidelijkheid in hoofde van de rechter in *Konektra* was te wijten aan een misinterpretatie van een passage uit *Cofemel*.

Subjectief criterium: weerspiegeling van persoonlijkheid als hoeksteen

De hoeksteen van ‘oorspronkelijkheid’ is de weerspiegeling van de persoonlijkheid van de auteur in de verschijningsvorm van het voorwerp. Een ‘*persoonlijk stempel*’ van de auteur moet dus aanwezig zijn, al kan deze in verschillende mate tot uiting komen en kan ze zelfs zeer zwak of vaag zijn. Deze ‘stempel’ geeft het voorwerp het vereiste ‘unieke’ karakter, waarmee het zich onderscheidt van elk gelijkaardig voorwerp dat door iemand anders is gemaakt.

De notie ‘vrije en creatieve keuzes’ moet worden begrepen met die vereiste van ‘persoonlijke stempel’ in het achterhoofd. Keuzes die ‘vrij’ zijn, in die zin dat ze niet noodzakelijk worden bepaald door technische of functionele vereisten, zijn dan ook nog niet noodzakelijk ‘creatief’. De auteur moet zijn/haar vrijheid ook creatief hebben aangewend. Keuzes zijn bijvoorbeeld niet creatief als ze het resultaat zijn van zuiver utilitaire overwegingen, of van methoden of normen die gewoonlijk bij de vervaardiging van het betrokken voorwerp worden gebruikt, of als ze volstrekt onbeduidend of banaal zijn. In die gevallen leiden ze niet tot een persoonlijke stempel.

Pas wanneer de verschijningsvorm van het voorwerp (minstens gedeeltelijk) volgt uit ‘creatieve’ keuzes van de auteur, geniet het auteursrechtelijke bescherming. Het beschermingscriterium is dus *subjectief*. Dit staat tegenover de modelrechtelijke toets, waarbij het *objectief* criterium geldt van ‘nieuwheid en eigen karakter’ ten opzichte van bestaande modellen.

Geen automatisch verband

Er is dan ook geen automatisch verband tussen model- en auteursrechtelijke bescherming. Een voorwerp dat niet oorspronkelijk is, kan bijvoorbeeld wel ‘nieuw’ zijn en een ‘eigen karakter’ hebben in de zin van het modelrecht. Andersom kan een voorwerp dat geen modelbescherming toekomt wel oorspronkelijk zijn, maar enkel als de vereiste ‘vrije en creatieve keuzes’ aanwezig zijn.

Creativiteit in gebruiksvoorwerpen

Of een (gebruiks)voorwerp inderdaad uitdrukking geeft aan vrije en creatieve keuzes die de persoonlijkheid van de maker weerspiegelen, moet in elk specifiek geval worden beoordeeld op basis van feitelijke overwegingen. Het is overigens in die zin dat, volgens AG Szpunar, de stelling uit *Cofemel* worden begrepen dat de cumulatie van auteurs- en modelbescherming ‘*slechts in bepaalde situaties*’ kan worden overwogen.

Bij de zoektocht naar oorspronkelijkheid is de aard van een voorwerp als gebruiksvoorwerp relevant. De vorm van gebruiksvoorwerpen zal (*de facto*) vaak resulteren uit keuzes ingegeven door technische, ergonomische of veiligheidsbeperkingen of sectornormen of -overeenkomsten. En als dat niet het geval is, is het nog geen gegeven dat de gemaakte keuzes het voorwerp een ‘persoonlijke stempel’ geven. Een andere maker van het betrokken gebruiksvoorwerp kan nog steeds dezelfde keuzes hebben gemaakt om tot het product te komen. Een ‘creatieve’ keuze, die tot een ‘uniek werk’ leidt, is volgens AG Szpunar een *niet-noodzakelijke toevoeging* aan de essentie van het (gebruiks)voorwerp.

Eindresultaat

Volgens AG Szpunar moet de oorspronkelijkheid worden beoordeeld op basis van het *eindresultaat* van het creatieproces: de vrije en creatieve keuzes moeten in het werk zelf waarneembaar zijn.

Dit motiveert hij aan de hand van de noodzaak aan rechtszekerheid (onder verwijzing naar het arrest *Levola Hengelo*), en daarnaast op basis van het auteursrechtelijk grondbeginsel dat niet ideeën, maar uitdrukkingen worden beschermd.

Verklaringen van de auteur over zijn/haar intenties bij het creëren kunnen bijgevolg enkel in overweging genomen worden om de oorspronkelijkheid van het eindresultaat beter te kunnen beoordelen.

De rol van bestaande ontwerpen

Andere feitelijke factoren, zoals het bestaan van gelijkaardige creaties, moeten op dezelfde manier worden beoordeeld: om de oorspronkelijkheid in het *eindresultaat* te beoordelen. Ze zijn niet op zichzelf doorslaggevend.

Zo betekent het gebruik van elementen uit gangbare ontwerpen op zichzelf niet dat het werk niet oorspronkelijk is. Creatieve keuzes kunnen dan gelegen zijn in de plaasting of aanvulling met oorspronkelijke elementen.

Wanneer de auteur zich inspireerde op eigen eerdere (oorspronkelijke) werken, kan het nieuwe werk ten volle worden beschermd aangezien de terugkerende creatieve elementen de persoonlijkheid van deze auteur weerspiegelen.

Het feit dat derden onafhankelijk soortgelijke voorwerpen creëerden, sluit op zichzelf ook de oorspronkelijkheid niet uit, maar kan wel wijzen op een lage graad of zelfs ontbreken ervan. Een auteur wordt immers verondersteld een ‘unieke werk’ te creëren. In het geval van toegepaste kunst, zo merkt de AG op, kunnen ontwerpers weliswaar in grote mate beperkt zijn in hun creatieve vrijheid, zodat onafhankelijke gelijkaardige of identieke keuzen niet kunnen worden uitgesloten.

De rol van presentatie in kunsttentoonstellingen of musea

De presentatie van het voorwerp in kunsttentoonstellingen of musea of de erkenning in vakkringen, vindt plaats na en staat los van de creatie. Dit neemt niet weg dat het kan wijzen op een zekere artistieke waarde. Hoewel een werk niet van hoge artistieke kwaliteit moet zijn om oorspronkelijk te zijn, zal een werk van dergelijke kwaliteit wellicht oorspronkelijk zijn.

De inbreukbeoordeling

In *Pelham I* oordeelde het EU HvJ, in de context van de naburige rechten van de producent, dat de reproductie van een fonogram pas een inbreuk vormt als het fonogram *herkenbaar* is in de reproductie. Volgens AG Szpunar kan dit criterium ook worden toegepast in het auteursrecht.

Om een inbreuk te beoordelen, zou de rechter dus moeten nagaan of de *creatieve elementen* (d.w.z. die welke uitdrukking geven aan de keuzes die de persoonlijkheid van de auteur weerspiegelen), *op herkenbare wijze zijn overgenomen*. Hierbij is het niet de algemene indruk

die twee werken van elkaar onderscheidt - zoals in het modellenrecht - maar wel de *details* die de werken op een unieke manier persoonlijk maken.

Wat betreft de 'mate van oorspronkelijkheid' van een werk, is deze irrelevant voor de inbreukbeoordeling. Ook hierin ligt een onderscheid met het modellenrecht, waar het criterium van 'eigen karakter' zowel de beschermbaarheid als beschermingsomvang bepaalt. Een inbreuk in het auteursrecht bestaat uit de herkenbare reproductie van creatieve elementen, ongeacht de 'intensiteit' waarmee die elementen de persoonlijkheid van de auteur tot uiting brengen.

Wanneer een gemeenschappelijke inspiratiebron werd gebruikt, blijft de vraag of er creatieve elementen zijn overgenomen van het beschermde werk. Is de oorspronkelijkheid daarvan enkel gelegen in een specifieke combinatie of plaatsing van gangbare (niet-oorspronkelijke) elementen, is ook enkel die specifieke combinatie beschermd. Het louter overnemen de gangbare elementen, vormt dan geen inbreuk.

Wanneer ten slotte een gelijkaardig voorwerp onafhankelijk is ontwikkeld, is er tevens geen inbreuk. Of dit werkelijk zo is, moet de rechter evenwel vaststellen op basis van pertinente gegevens van het geding. De enkele mogelijkheid dat het voorwerp onafhankelijk is gemaakt, is niet voldoende om de inbreuk af te wijzen.

Besluit

De Advocaat-Generaal gaat gedetailleerd in op verschillende vragen die zich kunnen voordoen wanneer een rechter wordt geconfronteerd met het mogelijke samenspel tussen auteurs- en modelrechtelijke bescherming.

Vanuit Belgisch perspectief rijst vooral de vraag in hoeverre zijn visie op de auteursrechtelijke inbreuktoets - waarbij de nadruk blijft liggen op de concrete overgenomen creatieve elementen - verzoenbaar is met die van de 'totaalindruk' zoals die onder meer in België wordt gehanteerd.